

Praktijkaart Welbevinden en gelijke kansen

Bijdragen aan gelijke kansen door samen te werken
aan welbevinden op school

Hoe kijken we in deze praktijkkaart naar gelijke kansen?

Kinderen met dezelfde talenten hebben recht op gelijke kansen. Ieder kind moet zich volledig kunnen ontwikkelen. Zijn of haar achtergrond, het opleidingsniveau van ouders/verzorgers of hun financiële situatie mag geen invloed hebben op de onderwijskansen en mogelijkheden om talenten te ontplooiën. Het tegengaan van kansenongelijkheid is een opdracht voor iedereen, met een grote rol voor het onderwijs. In sommige gevallen echter, levert het onderwijs zelf een bijdrage aan de groei van kansenongelijkheid. Dit in samenhang met vele andere factoren die een rol spelen. Zo hangt het vaak nauw samen met de cognitieve en sociaal-emotionele behoeften van de leerlingen, de omgeving en het maatschappelijke debat. Om aan gelijke kansen te kunnen werken kun je inzetten op verschillende thema's, van extra onderwijs en ouderpartnerschap tot mentoring, coaching en taalbevordering. Vaak houdt het ook direct verband met welbevinden op school.

Deze praktijkkaart is opgesteld in het kader van het Nationaal Programma Onderwijs, om scholen te helpen bij het werken aan welbevinden in tijden van en na corona. In een eerste praktijkkaart werkten we uit hoe scholen op korte termijn focus kunnen bepalen in hun aanpak voor welbevinden en in een tweede kaart gaan we in op hoe scholen op een duurzame manier kunnen werken aan welbevinden in een schoolbrede aanpak. In deze praktijkkaart richten we ons op het bevorderen van gelijke kansen en hoe dit gedaan kan worden vanuit aandacht voor welbevinden op school.

Voor wie is deze praktijkkaart bedoeld?

Iedereen die vanuit school wil bijdragen aan gelijke kansen en welbevinden van kinderen en jongeren kan met deze praktijkkaart aan de slag. De praktijkkaart is bedoeld voor IB'ers, zorg- of ondersteuningscoördinatoren, schooldirecteuren, schoolpsychologen, kwaliteitsfunctionarissen en of andere betrokkenen. Als je wil weten waar je op in moet zetten, wat bewezen effectief is, welke vragen je jezelf moet stellen en wat je op korte termijn én langere termijn kan oppakken, dan helpt dit instrument. Deze praktijkkaart biedt links naar handige tools en achtergrondinformatie. Veel scholen doen al veel op het gebied van het bevorderen van kansen en het vergroten van welbevinden, andere scholen hebben wellicht meer houvast nodig. We hopen met deze praktijkkaart inspiratie te bieden voor het werken aan welbevinden en gelijke kansen in het onderwijs. Kijk vooral naar wat aansluit op jouw huidige praktijk. En zie de voorbeelden als stappen die gezet kunnen worden. De voorbeelden zijn niet uitputtend, we geven suggesties voor een richting. En niet alles kan en hoeft in één keer

Wat je als school kunt doen om bewust, effectief en duurzaam bij te dragen aan het bevorderen van welbevinden en gelijke kansen

- Investeer in bewustwording van het belang van welbevinden voor gelijke kansen;
- Investeer schoolbreed¹ in het vergroten van het welbevinden² en de sociaal emotionele ontwikkeling van leerlingen;
- Wees je ervan bewust dat er niet alleen sprake is van uitdagingen maar ook van veerkracht bij de leerlingen en hun gezinnen, je kunt vanuit school goed werken aan veerkrachtversterkende factoren;
- Werk nauw samen met ouders/verzorgers, de gemeente, de wijk, zorg- en buurtteams en andere partners;
- Zet in op interventies met impact en succesvol gebleken aanpakken die de kansen van leerlingen vergroten;
- Besteed veel aandacht aan gevoelige overgangen (van VVE naar PO, van PO naar VO, van nieuwkomersonderwijs naar regulier onderwijs, van VO naar vervolg etc.);
- Wees je ervan bewust dat iedereen in de school dagelijks het verschil kan maken om de kansen van kinderen te vergroten.

Samenwerking is het toverwoord

Het vergroten van kansen voor alle leerlingen kan alleen bereikt worden vanuit collectieve inzet. Het gaat niet enkel om het inzetten van een verzameling interventies of om wat er gebeurt in het klaslokaal, maar vraagt om een school- en wijkbrede aanpak en samenwerking. Maar waar begin je dan? En hoe ga je op korte termijn al iets voor je leerlingen die het zo hard nodig hebben organiseren?

In deze praktijkkaart zijn vijf onderwerpen uitgewerkt die betrekking hebben op welbevinden en gelijke kansen. Je vindt er suggesties voor vragen die je jezelf kunt stellen en die je met (een deel van) je team kunt bespreken. En je vindt stappen die je als school kunt zetten, zowel op korte als langere termijn. Het gaat hierbij deels om zaken die je als school zelf kunt beïnvloeden (op het niveau van beleid, in de klas, bij de individuele leerling, als leraar of als directeur etc.) en zaken waarbij je andere partijen nodig hebt. Samenwerking is bij dit alles cruciaal.

Het gaat niet enkel om het inzetten van een verzameling interventies, maar om een school- en wijkbrede aanpak en samenwerking.

1. Welbevinden en gelijke kansen

Niet alle kinderen en jongeren groeien op in een situatie waarin ze zich optimaal kunnen ontwikkelen. Stressvolle omstandigheden in het gezin beïnvloeden de ontwikkeling van deze kinderen vaak nadelig. Daarbij komt dat jongeren uit kwetsbare sociaaleconomische situaties niet alleen de financiële mogelijkheden missen, maar ook cultureel en sociaal kapitaal; allemaal belangrijke factoren bij het kunnen klimmen op de maatschappelijke ladder. In de praktijk zien we dat het onderwijs sterk de cultuur van de midden of hogere sociale klasse weerspiegelt, wat ervoor kan zorgen dat kinderen uit de andere sociaaleconomische klasse zich minder thuis voelen in het onderwijs en er minder goed hun weg kunnen vinden.

Factoren die invloed hebben op de gezondheid en het welbevinden in de weg kunnen staan zijn o.a.: armoede, chronische stress, traumatische gebeurtenissen, (tijdelijk) gebroken gezinnen,

discriminatie, financiële zorgen, laaggeletterdheid, minder kennis van het Nederlandse zorg- en onderwijssysteem, weinig vertrouwen in eigen vaardigheden en zorgen om de toekomst. Voor kinderen die opgroeien in een omgeving met bovenstaande risicofactoren is het daarom extra belangrijk dat er aandacht is voor hun welbevinden. Pas als leerlingen zich veilig voelen zijn ze in staat om te leren en tot zelfontplooiing en talentontwikkeling te komen. Een leerling voelt zich prettiger als datgene wat hij leert binnen zijn bereik en belangstelling ligt. Daarbij heeft de self efficacy (de innerlijke overtuiging van iemand dat hij iets kan) van zowel leerkrachten als leerlingen een sterke positieve invloed op dit vermogen. Belangrijk bij dit alles is dat er naast de factoren die gelijke kansen in de weg kunnen staan ook veel veerkrachtversterkende factoren aanwezig zijn bij deze kinderen, hun gezinnen en hun omgeving.

1 Met school-breed bedoelen we een aanpak waarbij de visie en activiteiten op welbevinden in alle aspecten van de onderwijssetting terug komen. Op het niveau van de school als geheel, de klas, de leraar en andere teamleden, en de leerling. Het gaat om een combinatie van visie en bewustwording, educatie voor leerlingen (op mentaal, emotioneel, gedragsmatig en sociaal vlak), signalering en beleid.

2 Met welbevinden bedoelen we bijvoorbeeld: een positief gevoel en positief in het leven staan; zelfvertrouwen; geluk; doorzettingsvermogen en energie; een gevoel dat je ertoe doet; eigenwaarde; het ervaren van steun uit de omgeving; het goed weten omgaan met je eigen emoties.

Het gaat hier bijvoorbeeld om het gevoel erbij te horen, de mogelijkheid talenten te ontwikkelen, goede relaties te hebben, het om kunnen gaan met tegenslagen, kracht te halen uit diversiteit, etc. Maar ook de inzet, motivatie en ambitie van leerlingen kan hen heel ver brengen.

Vragen om jezelf te stellen

- ✓ Weten we voldoende van het thema welbevinden op school en de impact op gelijke kansen?
- ✓ Hebben we de factoren die een rol kunnen spelen bij het welbevinden van onze leerlingen (thuis en op school) voldoende in beeld?
- ✓ Hebben we inzicht op de onderwijsgebonden factoren die van invloed kunnen zijn op kansen(on)gelijkheid?
- ✓ In hoeverre is het werken aan welbevinden bij ons een schoolbrede aanpak en richten we ons hierbij voldoende op de leerlingen die kansenongelijkheid ervaren? Wat zijn onze sterke punten en waar hebben we blinde vlekken?
- ✓ Hoe kunnen we het welbevinden van onze leraren en leerlingen vergroten? En kunnen we specifiek iets organiseren voor de leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben vanwege de ongunstige leefomstandigheden, ook thuis en in de vrije tijd?
- ✓ Hoe zorgen we ervoor dat we 'caring classrooms' krijgen waarbij de leerlingen elkaar ondersteunen?
- ✓ Hoe zorgen we ervoor dat onze leraren en leerlingen diversiteit (in taalgebruik, leerprestaties, cultuur, ervaringen, geaardheid, etc.) gaan waarderen en juist de meerwaarde ervan in gaan zien?
- ✓ Hebben we een visie op meertaligheid? Zijn we ons (voldoende) bewust van de culturele en talige achtergrond en identiteit van deze leerlingen, en maken we hier op een positieve manier gebruik van in ons onderwijs?

Concrete suggesties om direct mee aan de slag te gaan:

- Rapport van het Verweij Jonker Instituut over factoren die samenhangen met kansenongelijkheid en hoe te werken aan gelijke kansen in het onderwijs;
- Laat je inspireren door de Gelijke Kansen Alliantie. Er zijn mooie voorbeelden en activiteiten te vinden op www.gelijke-kansen.nl. Onlangs is

een bundel van 151 Gelijke Kansen interventies gepubliceerd. Het digitale boekwerk is bedoeld ter inspiratie en herkenning voor iedereen die zich inzet voor gelijke kansen in zijn of haar eigen regio;

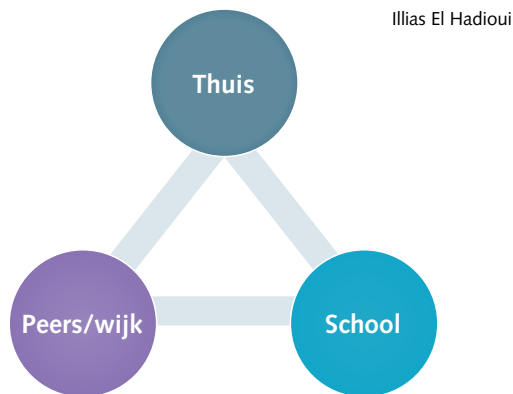
- Infosheets Pharos over Werken aan Welbevinden op School regulier en specifiek voor nieuwkomers.

Concrete suggesties voor ontwikkeling op langere termijn:

- Kijk waar jouw school staat met de Welbevinden Checklist PO en VO. Deze bieden handvatten om te werken aan een schoolbrede aanpak Welbevinden op School;
- Bouwstenen om te werken aan een 'caring classroom' en een zorgzaam en veilig schoolklimaat;
- Meer weten over werken aan self-efficacy? Lees meer over de transformatieve school methode: 'Switchen en klimmen'. Iliass El Hadioui & Marieke Slootman (2019);
- Meer lezen over de kracht van meertaligheid in het onderwijs? Lees 'Meertaligheid en onderwijs', Orhan Agirdag & Ellen-Rose Kambel (2018);
- Laat je inspireren door Iliass El Hadioui over Gelijke kansen in diverse klassen of Ria Goedhart over Samenleren op een superdiverse school.

2. Belang van brede samenwerking

Werken aan gelijke kansen is een collectieve opdracht. Het verbinden van de drie leefwerelden – schoolcultuur, thuiscultuur en straat/peergroepcultuur – is essentieel in het creëren van gelijke kansen. Partnerschap tussen ouders/verzorgers en school draagt bij aan betere leerprestaties, het verzuim neemt hierdoor af en kinderen vertonen minder probleemgedrag tijdens de lessen. En we weten dat wanneer de thuiscultuur en de schoolcultuur beter op elkaar aansluiten, leerlingen beter in hun vel zitten en gemakkelijker goede schoolprestaties leveren. Een nauwe samenwerking tussen school/scholen en wijk en partners in de gemeente vergroot eveneens de kans op succes.

Een goede samenwerking met ouders/verzorgers is heel belangrijk, maar dit is lang niet altijd vanzelfsprekend wijst de praktijk uit. Hier kunnen zaken als miscommunicatie of onbekendheid met elkaars cultuur spelen of zijn de verwachtingen over en weer niet duidelijk uitgesproken. De coronapandemie en de daaruit voortkomende maatregelen hebben de samenwerking niet gemakkelijker gemaakt. Met name het contact van scholen met ouders/verzorgers die de Nederlandse taal nog niet voldoende machtig zijn of die geen digitale middelen hebben of hier niet bekend mee zijn, verloopt soms lastig. Toch is het belangrijk om met alle ouders/verzorgers te werken aan goed educatief partnerschap.

Vragen om jezelf te stellen

- ✓ Is onze samenwerking met ouders/verzorgers en partners effectief? Bereiken we de mensen die we willen bereiken? Hoe kun je de drempel verlagen en je doel als school bereiken in het betrekken van ouders/verzorgers? Zijn er andere manieren om een ouderavond te organiseren?

- ✓ Gaan we voldoende met ouders/verzorgers in gesprek over hun verwachtingen van de school en de prestaties van hun kind? En deel ik ook mijn verwachtingen om tot gezamenlijke verwachtingen proberen te komen?
- ✓ Hebben we een visie op het samenwerken met een tolk of sleutelpersoon?
- ✓ Hebben we een beeld van de straat/peergroepcultuur van onze leerlingen?
- ✓ Met wie kunnen we binnen onze school en onze gemeente samenwerken aan gelijke kansen? Bijvoorbeeld:
 - Ouders/verzorgers, familie en vrienden van de leerlingen;
 - Onderwijsondersteunend personeel: conciërge, onderwijsassistent, ouderconsulent;
 - Ondersteuningsteam: intern begeleider/ zorg- en ondersteuningscoördinator, schoolpsycholoog, orthopedagoog, schoolmaatschappelijk werker, schoolcoach, remedial teacher, begeleider passend onderwijs;
 - Jongerenwerk, GGD/jeugdarts/ jeugdverpleegkundige, buurtteam;
 - Leerplicht;
 - Beleidsambtenaar jeugd en/of onderwijs;
 - Adviseur Alliantie Kinderarmoede en/of regiocoördinator Gelijke Kansen Alliantie;
 - Vrijwillige/informele oudergroepen;
 - Vluchtelingenwerk, buurthuis, kerk/moskee, sportvereniging, bibliotheek.

Concrete suggesties om direct aan de slag te gaan:

- Ga na hoe het contact met ouders/verzorgers nu loopt met deze scan oudercontact (lectoraat Samenwerken met ouders/verzorgers van Hogeschool Rotterdam);
- Op deze website vind je nog meer bewezen effectieve werkwijzen in het samenwerken met ouders/verzorgers;
- Werken met een brugfunctionaris en hoe dit bijdraagt aan gelijke kansen, in het inspiratiemagazine vind je hierover meer informatie;
- Praatplaat om in gesprek met ouders/verzorgers te gaan over zorg en ondersteuning in en om de school;
- Zie voor dit onderdeel ook Met plezier naar school!

Concrete suggesties voor de ontwikkeling op langere termijn:

- De handreiking Omgaan met Armoede op Scholen biedt praktische handvatten om de gevolgen van armoede op de ontwikkeling van kinderen aan te pakken;
- Laat je inspireren door Ilias El Hadioui met zijn boek "Hoe de straat de school binnendringt. Denken vanuit de pedagogische driehoek van de thuiscultuur, de schoolcultuur en de straatcultuur";
- Heb je nog geen, of (te) weinig contact met de gemeente? Organiseer een rondetafelgesprek op de school waarbij je de betreffende beleidsambtenaren (jeugd, onderwijs, armoede) uitnodigt. Vragen die je kunt stellen:
 - Hoe kunnen we elkaar versterken in het werken aan gelijke kansen?

- Waar ligt de gezamenlijke focus in deze wijk?
- Aan welke doelen werken we samen?
- Hoe toetsen we of we onze doelen bereiken?

3. Interventies met impact

De coronapandemie heeft ongelijke kansen en de mentale belasting van kinderen en jongeren extra zichtbaar gemaakt. In dat licht is het extra belangrijk om juist nu in te zetten op een aanpak die de groep kinderen die harder getroffen zijn ten goede komt. Daarbij heeft het creëren van gelijke kansen vaak een positief effect op de school als geheel. Op scholen die bijvoorbeeld inzetten op het verkleinen van gezondheidsverschillen worden kinderen niet alleen gezonder, er wordt ook minder gepest.

Om tot een effectieve aanpak te komen is het nodig om een duidelijk beeld te hebben van de specifieke situatie van de school en de wijk waarin de school staat. Iedere unieke context vraagt eigen afwegingen. Op iedere school ziet de aandacht voor welbevinden en de aanpak er anders uit. Wat leerlingen en schoolpersoneel nodig hebben voor het ervaren van welbevinden op school hangt onder andere samen met de achtergrond van de leerlingen, de school en het schoolpersoneel. Zo is het raadzaam om een analyse te maken van wat nodig is in school, en om aandacht te besteden aan het welbevinden en de professionalisering van het schoolteam. Het gaat eigenlijk altijd om een 'aanpak op maat', want iedere school heeft iets anders nodig om de schoolbrede aanpak gericht op welbevinden te versterken. Belangrijke beschermende factoren voor een goed welbevinden zijn daarbij deelname aan creatieve, sportieve, sociale activiteiten en talentontwikkeling. Om de veerkracht van alle kinderen en jongeren te versterken is het effectief om veel meer dan nu al gebeurt in te zetten op het

stimuleren van burgerparticipatie en samenwerking met het jongerenwerk, sportverenigingen, cultuurprogramma's, welzijnsinitiatieven en informele sociale netwerken.

Vragen om jezelf te stellen:

- ✓ Hebben we voldoende zicht op de sociale kenmerken van de wijk waarin onze school staat?
- ✓ Hebben wij voldoende zicht op het welbevinden en de onderwijs- en zorgbehoefte van ieder kind op onze school/scholen? Maak deze analyse samen met het samenwerkingsverband passend onderwijs. Onderwerpen die belangrijk zijn om in beeld te hebben:
 - Stressfactoren in gezinnen
 - Mate waarin leerlingen zich toegerust voelen om (weer) aan te haken
 - Mate en gebieden waarin achterstanden bestaan
 - Steun in de thuis- en vrijetijdssituatie
 - Versterkende factoren, talentontwikkeling
- ✓ Hoe werken we aan creatieve, sportieve, culturele, sociale activiteiten en talentontwikkeling? Wie zijn hierbij onze partners in de wijk of in de stad? Kunnen we slimme samenwerking organiseren met bijv. JGZ, jongerenwerk, buurt- of wijkteams?

Concrete suggesties om direct aan de slag te gaan:

- Kies voor interventies die speciaal gericht zijn op het vergroten van het welbevinden van nieuwkomerskinderen.
- Valt het op dat een kind in de klas een laag zelfbeeld heeft, niet meekomt in de groep, moeite heeft met zelfbeheersing? Wanneer is dit problematisch en wanneer hoort het bij een normale sociaal emotionele ontwikkeling? Welke zorg of ondersteuning kunt u inzetten op schoolniveau, klasse niveau en op leerling niveau? Deze handleidingen geven houvast bij deze vragen.
- Sociaal emotionele problemen tijdig signaleren in het primair onderwijs
 - Sociaal emotionele problemen tijdig signaleren in het voortgezet onderwijs

Concrete suggesties voor de ontwikkeling op langere termijn:

- Kijk goed naar de interventies en aanpakken die jullie nu op school inzetten. Waar liggen mogelijkheden om meer in te zetten op welbevinden en gelijke kansen? Ga hierover in gesprek met partners uit wijk, jeugdhulp en samenwerkingsverband passend onderwijs. Zorg dat je hierbij een goed beeld hebt van de kenmerken van jouw gemeente (bijv. op onderwerpen als inkomen, gezondheid, schooladvies). Gebruik hiervoor bijvoorbeeld deze kansenkaart. Zet in ieder geval één of meerdere van bovenstaande interventies in.
- Maak een persoonlijke ondersteuningsroute onderwijs en jeugdhulp
 - Primair onderwijs
 - Voortgezet onderwijs

4. Gevoelige overgangen

Iedere overgang naar een nieuwe school vraagt extra aandacht, zeker met betrekking tot het creëren van gelijke kansen. Het gaat hier bijvoorbeeld om een warme overdracht van kinderdagverblijf naar de basisschool, een kansrijk advies naar het VO, een zachte landing van ISK naar regulier onderwijs en passende begeleiding naar vervolgonderwijs. Ambitieuze verwachtingen, passende begeleiding en meer tijd en ruimte in bijvoorbeeld een brede brugklas of verlengde brugperiode zijn interventies die kunnen bijdragen aan het bevorderen van kansengelijkheid. Een nauwe samenwerking met ouders/verzorgers en leerlingen is hierbij belangrijk.

Vragen om jezelf te stellen

- ✓ Welke steun kunnen we in de omgeving van kind en gezin organiseren bij gevoelige overgangen?
- ✓ Hoe betrekken we leerlingen en ouders/verzorgers bij de gevoelige overgangen?
- ✓ Hoe gaan we er voor zorgen dat een kind met een kansrijk advies gaat slagen in het VO?
- ✓ Hebben we goed in beeld welke kinderen (nog niet) voldoen aan de voorwaarden om te starten met de lessen op het VO? Denk aan het hebben van een laptop en wifi thuis.

Concrete suggesties om direct aan de slag te gaan:

- Handreiking voor- en vroegschoolse educatie (VVE)
- Handreiking adviesgesprek voor groep 8
- Handreiking voor samenwerking met ouders in het loopbaan ontwikkelingsplan voor het vmbo
- Overgang van Internationale schakelklas naar VO
- Handreiking 'kansrijke doorstroom na de brugklas'. Deze bevat (wetenschappelijke) inzichten, tips en praktijkvoorbeelden en is ontwikkeld voor mentoren, brugklascoördinatoren en schoolleiders in het voortgezet onderwijs.

Concrete suggesties voor de ontwikkeling op langere termijn:

- Om een steunende omgeving te creëren voor kinderen is samenwerking met partners in de wijk nodig. Ga een samenwerking aan met bijvoorbeeld maatjesprojecten, PO-VO trajecten van samenwerkingsverbanden, schoolbesturen en partners uit jeugdhulp etc. Zie ook het hierboven beschreven thema 'belang van brede samenwerking'.
- Maak een verbinding met relevante wijkinitiatieven, hiervan is de aanpak Studiezalen van Abdelhamid Idrissi, onder andere gericht op talentontwikkeling, een mooi voorbeeld. Werk hierbij samen met kinder- en jongerenwerk, zij hebben dergelijke initiatieven goed in beeld.

5. Dagelijks het verschil maken

Juist voor kinderen die belemmerd worden door chronische stress, negatieve ervaringen of een laag zelfbeeld (bijvoorbeeld als gevolg van armoede, lastige thuissituatie, zorgen over de toekomst) is een positieve benadering extra belangrijk. Leraren kunnen dagelijks in school werken aan kansengelijkheid. Door te werken aan zelfvertrouwen en vanuit hoge verwachtingen en zich te richten op de talenten van hun leerlingen en meer maatwerk te bieden. Sensitiviteit voor de superdiversiteit is onmisbaar en hier kunnen leraren extra competenties voor ontwikkelen. Zo kunnen allerlei maatschappelijke ontwikkelingen in de lessen besproken worden en komt de (buiten) wereld hopelijk in een veilige klas. Een ruimte waarin leerlingen kunnen oefenen in het stellen van kritische vragen, zonder hierop afgerekend te worden. Evenzo is het belangrijk te werken aan self-efficacy van leerlingen én leraren en aandacht voor een traumasensitieve benadering en cultuursensitief werken. Een dagelijkse check-in helpt om te zien hoe het met de leerlingen gaat. Het kan bijvoorbeeld een pedagogisch conciërge zijn die dit doet of je maakt gebruik van een 'emotiemeter' in de klas. Een dagelijkse check-out is evenzeer belangrijk.

Vragen om jezelf te stellen

- ✓ Hebben we hoge verwachtingen van onze leerlingen?
- ✓ Hoe werken we aan het vergroten van de self-efficacy van leerkrachten en leerlingen?
- ✓ Hebben we voldoende zicht op mogelijke chronische stress, armoede of trauma bij onze leerlingen?

- ✓ Hebben we voldoende kennis en kunde op gebied van traumasensitief werken?
- ✓ Hoe borgen we in ons team aandacht voor werken aan gelijke kansen in de klas?

Concrete suggesties om direct aan de slag te gaan:

- Een blog over Werken aan self efficacy in de klas;
- Hand-out voor leraren om dagelijks aandacht te hebben voor het welbevinden;
- Handreiking preventief werken aan sociaal emotionele ontwikkeling en welbevinden;
- Leidraad om te werken aan onderwijs vanuit hoge verwachtingen;
- Besteed bij intervisie telkens aandacht aan de vraag: hoe werk ik in mijn klas of op mijn school aan het vergroten van de kansen van mijn leerlingen?
- Laat je inspireren door gelijke kansen in de klas.

Concrete suggesties voor de ontwikkeling op langere termijn:

- Ga als school aan de slag met traumasensitief werken. Traumasensitief werken gaat uit van drie pijlers bij werken aan gelijke kansen in de klas (Augeo foundation)
 - Veiligheid bieden
 - Relaties stimuleren
 - Emoties en gedrag hanteren
- Ga aan de slag met de uitgebreide handreiking van Augeo Foundation

Bronnen

Colofon

Trimbos-instituut
Postbus 725
3500 AS Utrecht

T: 030 – 297 11 00

Auteurs

Anna de Haan, Samira Dibi en Merel Steinweg, Pharos, expertisecentrum gezondheidsverschillen
Fatima Zohra Charki, Emma Verspoor en Chaja Deen, Nederlands Jeugdinstituut (NJI)
Helen Bakker, Corona Expertgroep
Schoolpsychologen (NIP)

Financiering

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Met dank aan

Alle collega's uit de Coalitie Welbevinden die hebben meegelezen met deze praktijkkaart

Vormgeving

Canon Nederland N.V.

Beeld

Gettyimages.nl

Artikelnummer: PM0657

Copyrights Trimbos-instituut

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervaelvoudigd of openbaar gemaakt, in enige vorm op enige wijze, zonder voorafgaande toestemming van het Trimbos-instituut

- Augeo Magazine (2016). Zo werk jij traumasensitief. https://www.augeomagazine.nl/nl/magazine/11525/813554/zo_doe_je_dat_-_iedereen_kan_traumasensitief_werken.html
- Badou, M. & Day, M. (2021). Kansenongelijkheid in het onderwijs. Verkennend onderzoek naar de factoren die samenhangen met onderwijs (on)gelijkheid. Utrecht: Verweij Jonker Instituut. <https://www.verweij-jonker.nl/artikel/nieuw-overzicht-van-factoren-die-samenhangen-met-kansenongelijkheid/>
- El Hadioui, I. (2011). *Hoe de straat de school binnendringt. Denken vanuit de pedagogische driehoek van de thuiscultuur, de schoolcultuur en de straatcultuur*. Amsterdam: Van Gennep. Gelijke Kansen Alliantie (2021). De 151 van de GKA. Index van interventies voor gelijke kansen. <https://www.gelijke-kansen.nl/actueel/nieuws/2021/10/14/de-151-van-de-gka>
- Klaswijs (2020). Zelfeffectiviteit in het basisonderwijs. <https://klaswijs.nl/blog/zelfeffectiviteit-in-het-basisonderwijs/>
- Lavecchia, A., Liu, H., & Oreopoulos, P. (2015). Behavioral Economics of Education: Progress and Possibilities (No. 8853). Institute for the Study of Labor. pp. 52-54
- Loenen, T, van., Haan, A. de. (2021). *Hoe werk je aan welbevinden op scholen met vluchtelingen en andere nieuwkomers?* Utrecht: Pharos. <https://www.pharos.nl/wp-content/uploads/2021/05/Rapport-Wellbevinden-nieuwkomerskinderen-Pharos-DEF.pdf>
- Maastricht University (2020). Onderzoeksproject laat dringende noodzaak zien voor aanleren gezond gedrag op basisschool. <https://www.maastrichtuniversity.nl/nl/nieuws/onderzoeksproject-laat-dringende-noodzaak-zien-voor-aanleren-gezond-gedrag-op-basisschool>
- OECD (2018). *The resilience of students with an immigrant background: Factors that shape wellbeing*. Parijs: OECD Publishing.
- Pharos Infosheet (2021). <https://www.pharos.nl/infosheets/hoewerkjeaanwelbevindenop-scholen-met-vluchtelingen-en-andere-nieuwkomers/>
- RVS. (2018). Over bezorgd. Maatschappelijke verwachtingen en mentale druk bij jongvolwassenen [Essay]. Den Haag: Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS).
- Sociaal-economische Raad. (2021) *Gelijke kansen in het onderwijs. Structureel investeren in kansengelijkheid voor iedereen*. 'Ministersversie' van het advies, vooruitlopend op de officiële SER publicatie
- Valk, R. (2018). Over transformatieve scholen en superdiversiteit. In gesprek met stadssocioloog en onderwijsdenker Ilias El Hadioui. *Van twaalf tot achttien*, 28-9 (34-36). <https://www.van-12tot18.nl/in-gesprek-met-stadssocioloog-en-onderwijsdenker-iliass-el-hadioui-over-transformatieve-scholen-en-superdiversiteit>
- Winter-Kocak de, S., Badou, M. (2020). *Schoolloopbanen van jongeren met een migratieachtergrond*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.